

Vrouwenstudies vormen een omstreken terrein. Dit geldt ook voor het werk van de feministen binnen de antropologie. In kleine groepen, en achter de schermen, vindt vaak een verhitte discussie plaats. Tijdens landelijke symposia en conferenties stuit men echter nauwelijks op zakelijke discussies, waarbij de merites van het feminisme op rustige wijze getoetst worden. Dit heeft als achtergrond dat het feminisme verbonden is met het ethos van de vrouwenbeweging. De pogingen tot emancipatie en belangenbehartiging door vrouwen – of die nu via geleidelijk opgebouwde organisatievormen of romantische verrassingsacties werden nagestreefd – hadden nauwelijks tot tastbare resultaten geleid. Hierdoor groeide het offensief tot wat nu gewoonlijk als de 'tweede feministische golf' wordt aangeduid.

Vanaf het eind van de jaren zestig zijn ook de sociale wetenschappen tot strijdtoneel gebombardeerd. Hierbij zijn twee oogmerken te onderkennen. Het gaat in de eerste plaats om een streven bestaande ongelijkheden in de wereld op te heffen. Wetenschapsbeoefening is immers geen neutrale bezigheid, zo wordt geredeneerd, maar dient in het belang te zijn van 'de maatschappij' die het betaalt. Meestal houdt dat tevens in dat diegenen erbij gebaat behoren te zijn die op eigen kracht weinig kansen hebben zich te doen gelden, en hiertoe rekent men onder meer vrouwen. In de tweede plaats – het verbeteren van de wereld behoort immers in eigen groep te beginnen – betekent dit dat vrouwen ook aan de universiteit meer kansen moeten krijgen. Om zich sterk te maken bouwen vrouwen eigen organisaties en studiecentra op, vroegen en kregen meer faciliteiten. Er was reden tot tevredenheid, maar er bleven ook wensen on vervuld. Behalve het bekende punt 'meer geld voor werkgelegenheid, onderwijs en onderzoek' hoorde men ook vaak klachten over de wijze waarop mannen wetenschap beoefenden, of liever gezegd, waarop mannen de reguliere wetenschap domineerden.

Tot zover zullen alle lezers en lezeressen zich nog wel in het betoog kunnen vinden. Over de grote lijnen zijn de meeste wetenschapsbeoefenaars het wel eens. Echte rabiate seksisten zijn in dit gezelschap vermoedelijk toch dunner gezaaid dan sommige feministen menen. Maar als het gaat om de middelen om het

doel te bereiken rijzen er meningsverschillen. Moet er een stimuleringsbeleid worden gevoerd, een vorm van 'positieve actie' in de zin van voorkeur voor vrouwen bij gelijke geschiktheid? Feministen zijn hiervóór, om de boven geschetste redenen. Tegenstanders spreken dan van 'Tweederangskrachten gevraagd, mits vrouw' (zie Van Doorn in *NRC/Handelsblad* van 3 juli 1986); zij gaan uit van een liberaal standpunt en menen dat men de meest geschikte kandidaat moet kiezen, ongeacht sekse.

Dit is waarschijnlijk het fundamentele dilemma, en hierover woedt de strijd. Hieruit is ook de felheid van de discussie, de woordkeus, de ideologische stellingnamen, te verklaren. Een sociologische analyse van het conflict zou interessant zijn, maar kan beter wachten tot de kruitdamp is opgetrokken, en het slagveld overzien kan worden. De feministen die een stimuleringsbeleid eisen, hebben een vertoog opgebouwd dat dit standpunt onderbouwt. De wetenschap dient immers dienstbaar te zijn aan 'het goede doel'. Om dit doel naderbij te brengen hebben zij de aanval geopend op de 'gewone' sociale wetenschap die te weinig heeft voldaan en ook te weinig belooft te zullen doen. Zij hebben dan ook een alternatieve, feministische vorm van wetenschap ontwikkeld, die méér beoogt dan alleen correcties in de reguliere stroming aan te brengen of lacunes in te vullen, maar waarvoor feministen graag de gehele wetenschap inruilen. De feministische antropologie presenteert zich nadrukkelijk als een theoretische vernieuwing over de gehele linie.

Maar een echte discussie is nog nauwelijks op gang gekomen. Het vertoog heeft, zoals nu te horen valt, immers bovenal tot doel praktische punten gerealiseerd te krijgen. Op studiedagen, die in het teken staan van de feministische antropologie, worden dan ook alleen medestanders uitgenodigd het woord te voeren. Of, en in hoeverre, de feministische kritiek op de 'gewone' wetenschap gerechtvaardigd is, volgens welke criteria dit soort zaken beoordeeld moeten worden, wat de feministische loot aan de bloei van de hoofdtak heeft bijgedragen, dit alles blijft nog in het onzekere.

In 1975 heeft de redactie van de *Sociologische Gis* in dit debat een voortrekkersrol vervuld door een artikel te publiceren van Schrijvers over het viricentrisme in de antropologie. Nu, meer dan tien jaar later, wil het blad een gelegenheid bieden het debat voort te zetten. Er valt immers ook iets te beoordelen: een decennium van wetenschappelijke arbeid. Zo'n evaluatie is des te noodzakelijker omdat vrouwenstudies inmiddels niet meer weg te denken zijn uit de wetenschapsprogramma's van onze universiteiten. Een evaluatie is dus zinvol. Bovendien heeft de feministische antropologie de reguliere antropologie de handschoen toegeworpen. In feministische kring maakt men zich sterk voor een 'kritische' vorm van wetenschapsbeoefening waarbij meer dan zakelijke argumenten aan de orde zijn.

Dit alles heeft een reactie teweeggebracht bij antropologen die een minder

geëngageerde vorm van wetenschapsbeoefening voorstaan. Meer dan één generatie van antropologen wordt immers verguisd: viricentrisme zou als een soort van erfzonde op het gehele vak rusten. Dergelijke aantijgingen verdienen een reactie in stijl. Niemand wordt graag een door behoudzucht verblinde (al of niet viricentristische) seksist genoemd; ook 'liberalen' hebben recht van spreken. In dit themanummer zijn dan ook een aantal sceptische bijdragen opgenomen, waarin de door feministen geleverde kritiek aan de orde komt. Ook de pretenties van feministen een alternatief te kunnen bieden en een vernieuwing te kunnen inluiden worden kritisch onder de loep genomen. Hoe ironisch de kritische toon soms ook is, feministen moeten zich realiseren dat zij met deze pretenties haar nek hebben uitgestoken, en dat zij geen recht hebben op immuniteit vanwege het bezit van hooggestemde idealen. Niet iedereen ziet immers de nieuwe kleren van de keizerin. De polemische artikelen worden afgewisseld met meer 'positieve' bijdragen, waarin de gematigde doeleinden van vrouwenstudies, het 'zichtbaar maken van' of 'een stem geven aan' vrouwen wordt nagestreefd. De bedoeling is immers niet vrouwenstudies in diskrediet te brengen, maar om in dit gebied een ander geluid te laten horen, waarvan te hopen valt dat het een eind kan maken aan de overtrokken pretenties die nu straffeloos in het openbaar geuit kunnen worden.

W.v.W.